

Felelősségünk a jövő nemzedékekért

László Ervin 90 – Célok az emberiség számára

MTA REGIONÁLIS TUDOMÁNYOK BIZOTTSÁG REGIONÁLIS FENNTARTHATÓSÁG

TUDOMÁNYOS ALBIZOTTSÁG / BUDAPEST KLUB

2022. június 16.

Prof. Dr. Bándi Gyula

MTA doktora, egyetemi tanár (PPKE JÁK)

a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes

Induló lépések

ENSZ Környezet és Fejlődés Világbizottsága (Bruntland Bizottság) 1987. évi jelentése

- „A fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen generációk szükségleteit anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő generációk szükségleteinek kielégítését.”

Rió (UNCED 1992)

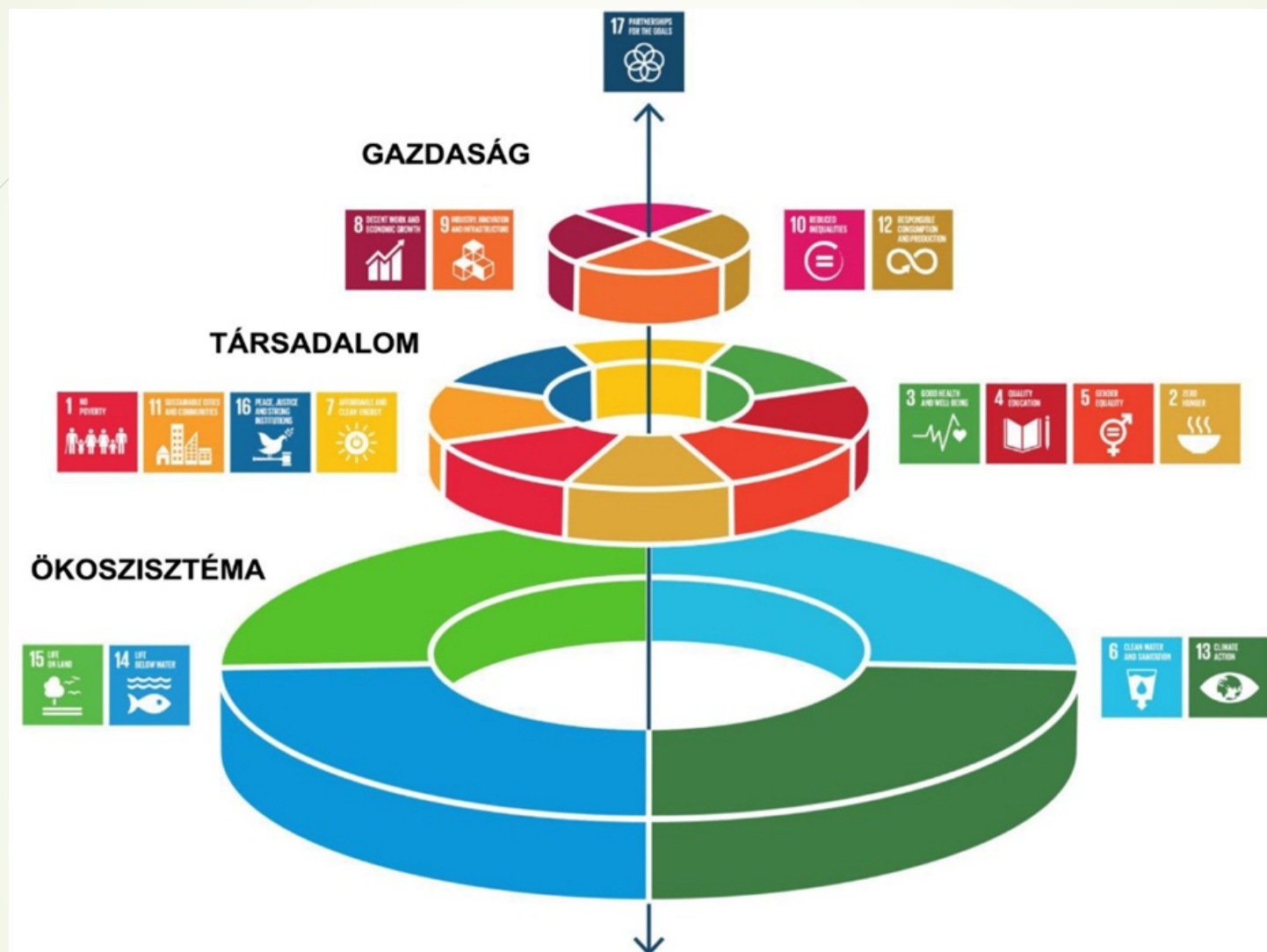
- 3. Elv: A fejlődéshez való jogot úgy kell érvényesíteni, hogy a ma élő és a jövő nemzedékek fejlődési és környezeti szükségletei egyaránt kielégítést nyerjenek.
- 4. Elv: A fenntartható fejlődés elérése érdekében a környezetvédelemnek a fejlődési folyamat szerves részét kell alkotnia, és nem kezelhető attól elkülönülten.

Weeremantry a bōsi ítélethez fűzött különvéleménye (1997): „A hagyományos jogrendekben létezik néhány elv, amely beleszőhető a jelenlegi környezetvédelmi jog szövetébe. Ezek különösen kapcsolódnak a fenntartható fejlődés fogalmához, amelyet azok a rendszerek elismertek. ... A fejlesztés szükségleteinek a környezetvédelemmel való összeegyeztetése tehát nem új fogalom. Már ezer évvel ezelőtt is lejegyeztek ilyen megfontolásokat, és az ezeknek megfelelő követelményeket olyan jelentéssel teli módon sikerült összeegyeztetni, hogy az korunknak is üzenetértékű lehet.”

Fenntartható fejlődés 2015 (UN SDG)

3

Forrás: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019AE0917&from=GA>

Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia 2012–2024 (OGY hat.)

Fenntarthatóságon az előbbiek alapján azt értjük, hogy az egyéni jó élet és a közjó biztosításának feltételeit az adott időpillanatban **saját jólétét megteremtő generáció nem éli fel, nem meríti ki erőforrásait, hanem megfelelő mennyiségben és minőségben a következő generációk számára is megőrzi, bővíti azokat.** A még meg sem születettek, vagyis a szavazati joggal még nem rendelkezők érdekeit úgy lehet megvédeni, hogy **a most élők értékrendi, alkotmányos vagy más intézményi korlátokat állítanak önnön mozgásszabadságuk elé.** Tisztázzák azokat a határokat, amelyeken túl bizonyos lépéseket nem tesznek, nem tehetnek meg, és hogy a kísértésnek ellen tudjanak állni, előre akadályokat gördítenek maguk elé.

ENSZ Fenntartható Fejlődés Bizottság égisze alatt készült szakértői jelentés, 1995

Első vizsgálódási terület **a környezet és fejlődés:**

- ▶ fejlődéshez való jog (19-25. pont), ENSZ Alapokmány 55. pontja
- ▶ egészséges környezethez való jog (26-31. pontok),
- ▶ a szegénység felszámolása (32-37. pontok),
- ▶ méltányosság (equity) (38-50. pontok): a 41. pont szerint **a generációk közötti és a generációkon belüli** méltányos bánásmódot, a források méltányos elosztását.
- ▶ a természeti erőforrások feletti szuverenitás, illetve az a felelősség, hogy ne okozzunk kárt más állam környezetében vagy azon környezetben, amely nem áll egyetlen állam joghatósága alatt sem (51-56. pontok)
- ▶ a természeti erőforrások fenntartható használata (57-63. pont)
- ▶ a környezeti kár megelőzése (64-69. pontok)
- ▶ az elővigyázatosság elve (70-74. pontok) 70. pont: „Az elővigyázatosság elve arra utal, hogy a tudományos bizonyosság hiánya nem lehet oka annak, hogy a komoly és visszafordíthatatlan környezeti károk elkerülésére irányuló lépéseket elhalasszuk.”

A fenntartható fejlődés jogi elemei

A fenntartható fejlődés jogának **legbensőbb lényegéhez tartozhatnak a következők:**

- a jövő generációk védelme,
- kiegészítve a jelen generációk védelmével
- és mindennek egyszerűbb, közvetlenebb megközelítéseként a környezethez való jog,
- a társadalmi részvétel,
- az együttműködés, a kooperatív eszközök,
- az integráció,
- az elővigyázatosság, és
- a szubszidiaritás, mint a reziliens megoldások számára különösen fontos előfeltétel.

Jogtudósok

E.B Weiss három alapvető elvet különböztet meg a generációs méltányosság körében (1992)

- az első a lehetőségek, a választás lehetőségének megőrzése – „... ami összehasonlítható azzal, amit a jelen generáció élvez.”;
- a második a körülmények minőségének megőrzése, ami ugyancsak a jelenhez viszonyítottan értelmezhető;
- a harmadik elv az egyenlő hozzáférés, pl. az egészséges ivóvízhez való hozzáférés.

Ezek négy általános kritériumát, meghatározó minőségét is felsorolja :

- az elvek erősítsék a generációk közötti egyenlőséget, amelynek alapján egyrészt a jelen generáció ne használja ki az erőforrásokat a jövő kizárásával, másrészt ne várjunk el indokolatlan erőfeszítéseket a jelentől a meg nem határozható jövő igényeknek való megfelelés érdekében;
- noha nem lehet előre jelezni a jövő nemzedékek értékeit, de kellő rugalmasság szükséges ahhoz, hogy azokhoz megadjuk az alapokat;
- az előre látható helyzetek tekintetében legyenek pedig tiszta elvárások;
- a különböző kulturális tradíciókra, gazdasági és politikai rendszerekre is tekintettel kell lenni.

-
- „A képlet nem az, hogy a jövő szól hozzánk, mik is az igényei, nem is az, hogy mi magunk próbáljuk azonosítani és kielégíteni ezeket az igényeket. ... Végző soron tehát, a jelen és jövő nemzedékek viszonyát nem az határozza meg, mit vár el tőlünk a jövő saját igényeikre alapozva, hanem az, mit mondunk a jövőnek a mi saját vágyainkról, törekvéseinkről.” (Gaba, 1999)
 - „Elvi okokból nem vagyunk képesek meghatározni, mik a jövő nemzedékek igényei. ... A bizonytalanság elővigyázatosságot kíván meg, és nincs jobb elővigyázatossági intézkedés, mint azt feltételezni, hogy a jövő nemzedékek olyan bőséges planetáris ökoszisztémát szeretnének kapni, mint amilyenek mi találtuk.” (Bosselmann 2017)

Két alapvető lehetőség:

- Meghatározni, mik a jövő nemzedékek igényei, jogai
- Megállapítani saját magatartásunk korlátait, a jelen nemzedékek számára kötelezettségeket állapítva meg.

Minors Oposa 1993

- ▶ A bíróság szerint: “Szükségtelen mondanunk, hogy **minden nemzedéknek felelőssége van a következő iránt, hogy egy egészséges és egyensúlyban lévő ökológia ritmusát és harmóniáját megőrizze**. Kissé másként kifejezve, a kiskorúak megfelelő környezethez való jogának tételezése, ugyanakkor feltételezi kötelezettségeik teljesítését és utánuk következő generációk jogainak védelmét biztosítandó.”

XVI. Benedek pápa (Caritas in Veritate, 2009)

- ▶ „50. ... Tudatában kell lennünk azonban annak a nagyon komoly kötelezettségünknek, hogy **a következő generációknak Földünket olyan állapotban kell átadnunk**, hogy ők is méltó módon élhessenek, és képesek legyenek tovább művelni azt. ...” Benedek pápa nem titkolja véleményét a mai ember önzésével kapcsolatban: „51. ... Az a viselkedési minta, amely alapján az ember a környezettel bánik, befolyással van arra a viselkedési módra is, ahogyan önmagával bánik, és viszont. ... A mai mentalitásnak és gyakorlatnak súlyos ellentmondása ez, amely megalázza az embert, megterheli a környezetet, károsítja a társadalmat.”

Ferenc pápa 2015 (Laudato Si)

- ▶ „160. ... már nem elég azt mondani, hogy törődnünk kell a jövő nemzedékekkel. Tudatára kell ébrednünk, hogy **saját méltóságunk forog kockán**. Mi vagyunk a leginkább érdekelték abban, hogy lakható bolygót hagyjunk a minket követő emberiségre. Ez egy értünk játszódó dráma, mert azt a kérdést szegezi nekünk, hogy mi az értelme életünknek ezen a földön.”

ENSZ főtitkár 2013

“5. A jövő nemzedékek **nem rendelkeznek politikai hatalommal**, az ő érdekeik képviselése a jelen nemzedékek képviseleti tevékenységére korlátozódik ... A Közös Jövőnk Jelentés (1987), kiemelte: ‘**Úgy cselekszünk, ahogy akarunk, mert megússzuk**: a jövő nemzedékek nem szavaznak, nincs politikai vagy gazdasági erejük, nem kérdőjelezhetik meg döntéseinket.’” ...

“25. ... Mivel nagy bizonyossággal nem tudjuk a jövő nemzedékek igényeit és preferenciáit meghatározni, megtehetjük a politikák kialakítása során, hogy minimum két megfontolást alkalmazzunk: minimalizáljuk a károkat és olyasmit tegyünk, ami mind a jelen, mind a jövő nemzedékek számára előnyös.”

És kérdések:

- mikor kezdődik,
- mennyi egy generáció
- hány generáció,
- mik lesznek az igényeik stb.

ENSZ főtitkár 2021 + Emberi Jogi Tanács

“A polgári, politikai, gazdasági, szociális és kulturális jogok egymást erősítik, oszthatatlanok és egyetemesek ... „

“54. ... A jövő nemzedékek érdekeinek való megfelelés két dolog alkalmazását kívánja meg: erősítsük meg képességeinket hogy megértsük és felmérjük a jövőt, hosszú-távú gondolkodást építsünk be a politikákba és a határozathozatalba; és **alakítsunk ki a jövő nemzedékek érdekeinek védelmére sajátos fórumokat és eszközöket a kormányzás minden szintjén.**”

“I am also making proposals, such as a repurposed Trusteeship Council, a Futures Lab, a Declaration on Future Generations and a United Nations Special Envoy to ensure that policy and budget decisions take into account their impact on future generations.”

Illetve jelentése 57-58 pontjában hasonló nemzeti szintű intézményeket javasol

ENSZ Emberi Jogi Tanács 2021 október 8-én elfogadott négy határozatának : „Felismerve, hogy a környezeti válság, a klímaváltozás a fenntarthatatlan fejlődés jelentik a leginkább nyomasztó és súlyos fenyegetést a jelen és jövő nemzedékek azon képességére, hogy élvezzék az emberi jogokat... Elismerjük a biztonságos tiszta, egészséges és fenntartható környezet fontosságát, mint ami az emberi jogok élvezetéhez nélkülözhetetlen ...”

Alaptörvény

14

„MI, A MAGYAR NEMZET TAGJAI, az új évezred kezdetén, felelősséggel minden magyarért, kinyilvánítjuk az alábbiakat: ...

- ▶ Vállaljuk, hogy örökségünket, egyedülálló nyelvünket, a magyar kultúrát, a magyarországi nemzetiségek nyelvét és kultúráját, a Kárpát-medence természet adta és ember alkotta értékeit ápoljuk és megóvjuk. Felelősséget viselünk utódainkért, ezért anyagi, szellemi és természeti erőforrásaink gondos használatával védelmezzük az **utánunk jövő nemzedékek élefeltételeit.**”

P) cikk (1) bekezdés

- ▶ „A természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek **a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése** az állam és mindenki kötelessége. ”

XX. cikk (1) bekezdés

- ▶ „Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.” – (2) bek. Eszköz!

XXI. cikk (1) bekezdés

- ▶ „Magyarország elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.”

Alkotmánybíróság

16/2015. (VI. 5.) AB határozat

- ▶ [92] a P) cikk meghatározza „valójában mit jelent a környezetvédelem mint állami és állampolgári kötelezettség: **1. a védelem, 2. fenntartás; 3. jövő nemzedékek számára történő megőrzés.**” Majd hozzáteszi: „az Alaptörvény **„mindenki”** – így a civil társadalom és minden egyes állampolgár – kötelezettségéről is beszél.”

28/2017. (X. 25.) AB határozat

- ▶ „[25] Az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdésében meghatározott fizikai, biológiai és kulturális alapok megővésének kötelezettsége az **Alaptörvény egész szellemiségét átható strukturális elv**, mely kifejezi Magyarország elkötelezettségét a természeti értékeink megővése iránt, annak érdekében, hogy azokat megőrizve adhassuk tovább a jövő generációk számára.”
- ▶ [28] Amíg a korábbi Alkotmány pusztán az egészséges környezethez való jogot deklarálta, addig az Alaptörvény nevesítve a termőföldet és a biológiai sokféleséget olyan értéknek tekinti, amely több minden más mellett **a nemzet örökségét képezi**, védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége. Ebből következően immáron közvetlenül az Alaptörvény P) cikkéből vezethető le az alkotmányozó azon akarata, hogy az emberi életet és létfeltételeit, így különösen a termőföldet és hozzá kapcsolódóan a biodiverzitást, olyan módon kell védeni, hogy az a jövő nemzedékek életésélyeit biztosítsa, és a visszalépés tilalmának általánosan elfogadott elvéből következően semmiképpen se rontsa. A **visszalépés tilalmának** (non-derogation), mint az állam környezeti szabályozásra vonatkozó többletkötelezettségének egyaránt vonatkoznia kell a környezeti anyagi jogi, eljárásjogi és az intézményrendszerre vonatkozó szervezeti szabályozásra {3223/2017. (IX. 25.) AB határozat, Indokolás [27]–[28]}.

- ▶ [30] Az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdése szerint a környezet védelme nem csupán az állam, hanem **„az állam és mindenki kötelezettsége”**. Az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdése jelentős előrelépést tartalmaz a korábbi Alkotmányhoz képest a kötelezetti kör vonatkozásában: „[a]míg az Alkotmány alapján a környezetvédelemben csak az állami kötelezettségek voltak hangsúlyosak, addig az Alaptörvény »mindenki« – így a civil társadalom és minden egyes állampolgár – kötelezettségéről is beszél.” {16/2015. (VI. 5.) AB határozat, Indokolás [92]}. Miközben azonban a környezet védelmének kötelezettsége egyaránt terheli a tág értelemben vett államot és a természetes és jogi személyeket, ez a kötelezettség természetesen nem lehet teljesen azonos az egyes jogalanyok vonatkozásában. Miközben a természetes és jogi személyektől a hatályos jogszabályi előírások ismeretén és betartásán túlmenően általános jelleggel és kikényszeríthető módon nem várható el, hogy magatartásukat valamely, a jogalkotó által nem konkretizált absztrakt célhoz igazítsák, addig **az állam oldaláról az is elvárható, hogy egyértelműen meghatározza** mindazon jogi kötelezettségeket, melyeket mind az államnak, mind pedig a magánfeleknek be kell tartaniuk, egyebek között annak érdekében, hogy az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdésében nevesített értékek hatékony védelme érvényesüljön.

-
- „[31] 6. ... A P) cikk (1) bekezdése mintegy **hipotetikus örökséggel** ruházza fel a jövő nemzedékeket.”
 - „[33] Az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdése alapján **a jelen generációt három fő kötelezettség terheli**: a választás lehetőségének megőrzése, a minőség megőrzése és a hozzáférés lehetőségének biztosítása. **A választás lehetőségének biztosítása** azon a megfontoláson alapul, hogy a jövő nemzedékek életfeltételei akkor biztosíthatóak leginkább, ha az átörökített természeti örökség képes a jövő generációk számára megadni a választás szabadságát problémáik megoldásában ahelyett, hogy a jelenkor döntései kényszerpályára állítanák a későbbi generációkat. **A minőség megőrzésének követelménye** szerint törekedni kell arra, hogy a természeti környezetet legalább olyan állapotban adjuk át a jövő nemzedékek számára, mint ahogy azt az elmúlt nemzedékektől kaptuk. **A természeti erőforrásokhoz való hozzáférés követelménye** szerint pedig a jelen nemzedékei mindaddig szabadon hozzáférhetnek a rendelkezésre álló erőforrásokhoz, amíg tiszteletben tartják a jövő generációk méltányos érdekeit.” (Edit Brown Weiss alapján)
 - „[34] Ezen alapelvi szintű elvárásoknak a jogalkotó csak akkor tud eleget tenni, ha döntéseinek meghozatala során **távlatosan, kormányzati ciklusokon átívelően mérlegel.**”
 - [75] A környezet megóvása érdekében, és ekként mind az Alaptörvény P) cikk (2) bekezdése szerinti sarkalatos törvény elfogadásakor, mind pedig a Natura 2000 területekre vonatkozó részletszabályozás kialakítása során (ideértve azok állami tulajdonból történő értékesítését és az értékesítést követő jogi helyzetét is) ugyanis a jogalkotónak **az elővigyázatosság elvére is tekintettel kell lennie**, melynek értelmében az államnak kell igazolnia azt, hogy a tudományos bizonytalanságra is figyelemmel, a környezet állapotának romlása egy adott intézkedés következményeként bizonyosan nem következik be.

13/2018. (IX. 4.) AB határozat

- ▶ „A környezetvédelmi tárgyú jogalkotási kötelezettséggel kapcsolatosan pedig az Alkotmánybíróság már korábban is rámutatott, hogy „mindazokat a feladatokat, amelyeket másutt alanyi jogok védelmével teljesíti az állam, itt törvényi és szervezeti garanciák nyújtásával kell ellátnia”
- ▶ „A nemzet közös örökségébe tartozó vagyontárgyakkal való felelős gazdálkodás egyik Alaptörvényben nevesített célja, nevezetesen a jövő nemzedékek szükségleteinek meghatározása **nem politikai kérdés**, azt mindenkor tudományos igénnyel lehet és kell meghatározni, az **elővigyázatosság és megelőzés elvének** érvényesülésére is figyelemmel.”
- ▶ „[72] Ezzel összefüggésben pedig az Alkotmánybíróság emlékeztet arra is, hogy „az elővigyázatosság környezetjogban általánosan elfogadott elvének értelmében ugyanis **az államnak kell biztosítania** azt, hogy a környezet állapotának romlása egy adott intézkedés következményeként ne következzen be

14/2020. (VII. 6.) AB. hat.

- ▶ [22] Az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdése **a public trust** környezeti és természeti értékekre vonatkozó koncepciójának alkotmányjogi megfogalmazásán alapul, melynek lényege, hogy az állam **a jövő nemzedékek mint kedvezményezettek számára egyfajta bizalmi vagyonkezelőként** kezeli a rá bízott természeti és kulturális kincseket, és a jelen generációk számára csak addig a mértékig teszi lehetővé ezen kincsek használatát és hasznosítását, ameddig az a természeti és kulturális értékeket mint önmagukért is védelemben részesítendő vagyontárgyak hosszú távú fennmaradását nem veszélyezteti. Az államnak ezen kincsek kezelése és az arra vonatkozó szabályozás megalkotása során egyaránt tekintetbe kell vennie a jelen és a jövő generációk érdekeit. A természeti és kulturális erőforrások jövő nemzedékek számára történő megőrzésének magyar Alaptörvényben található szabálya így módon az újonnan kialakult és megszilárdult univerzális szokásjog részének is tekinthető, és kifejezi az alkotmányozó elköteleződését a környezeti, természeti és kulturális értékek fontossága és megőrzése iránt.”

Szabályok és intézmények ?

Kérdések:

Miként és milyen szabályokat alakíthatunk ki a jövő nemzedékek védelmére?

Vannak létező lehetőségek: tervezés, integrációs követelmények, KHV, kockázatelemzés, társadalmi részvétel, vagy alkalmazott elvek, mint az elővigyázatosság, és természetesen az emberi jogok teljessége (oda-vissza feltétel)

Kellenek-e intézmények?

Léteznek tanácsok, ombudsman-típusú vagy hasonló intézmények, ilyenekre tett javaslatot az ENSZ főtitkár 2013 és 2021-ben.

Kérdés, nincs-e szükség valóban ezek több kormányzási szinten történő megjelenésére?

**Köszönöm szépen
és
Isten éltesse Ervint!**